

Kunnskapsdepartementet
Opplæringsavdelingen
Postboks 8119 Dep
0032 OSLO

Ref:
201003005

Vår ref:
10/2155 – 008

Saksbeh.:
Anne Løken 2245 3002

Dato:
1. november 2010

NOU 2010: 7 MANGFOLD OG MESTRING. FLERSPRÅKLIGE BARN, UNGE OG VOKSNE I OPPLÆRINGSSYSTEMET – HØRING

Vi viser til departementets brev av 21. juni d.å. om ovennevnte.

Ved Høgskolen i Oslo har saken vært på høring i avdelinger og enheter, og høringsuttalelsen ble så behandlet i høgskolens studieutvalg i møte 1. november 2010.

I tråd med studieutvalgets vedtak vil Høgskolen i Oslo (HiO) uttale følgende til NOU 2010: 7 *Mangfold og mestring. Flerspråklige barn, unge og voksne i opplæringsystemet* (Østbergutvalgets innstilling):

Generelt

Utvalget har lagt til grunn at flerspråklige barn, unge og voksne skal ha fullt utbytte av opplæringen i barnehage, skole, voksenopplæring og høyere utdanning. For å nå dette målet må de flerspråklige gjennom opplæringen også tilegne seg norsk så godt at det fungerer som et fullverdig opplæringspråk.

Utvalget understreker verdien av flerspråklighet og kulturell kompetanse i dagens internasjonale arbeidsmarked og påpeker viktigheten av at samfunnet utnytter den kompetansen og de erfaringene personer med flerspråklig bakgrunn bringer med seg. Utvalget tegner et i hovedsak optimistisk bilde av dagens opplærings situasjon, men viser samtidig til at opplæring for flerspråklige representerer noen utfordringer.

Utvalget fortjener honnør for å ha laget en svært utførlig og samtidig poengtert framstilling av det komplekse saksfeltet det fikk i oppdrag å utrede. Utvalget presenterer en rekke forslag til tiltak og forbedringer for å møte utfordringene. For Høgskolen i Oslo har det ikke vært mulig å gå inn i alle forslagene og problemstillingene som reises. Våre kommentarer knytter seg således til enkelte deler vi mener er særlig relevante for høyere utdanning og enkelte sider ved opplæringstilbudet i barnehage og skole, som Høgskolen i Oslo utdanner pedagogisk personale til.

Vi finner for øvrig at barnehage og grunnopplæring er godt dekket i utredningen. Som en høyere utdanningsinstitusjon hadde HiO imidlertid gjerne sett at høyere utdanning var viet bredere

plass. Det er riktig nok presentert et relativt omfattende statistisk materiale, men utvalget har kun i noen grad omtalt og drøftet f.eks. studietilbud ved universiteter og høyskoler som kunne være aktuelle i denne sammenheng.

Flerspråklighet

Utvalget fører innledningsvis (kap. 2.4, jf. også kap. 5) en interessant diskusjon om begrepet *minoritetsspråklig*, som munner ut i en anbefaling om mer bruk av *flerspråklig/flerspråklighet*. Det kan være gode grunner for å ta i bruk sistnevnte begrep(er), som gir et viktig signal. Imidlertid kunne utvalget selv ha brukt *flerspråklig* mer i utredningen i stedet for begrepet *minoritetsspråklig*.

I denne diskusjonen, og i utredningen for øvrig, vektlegges flerspråklighet som en verdi i seg selv. Det er prisverdig at utvalget på denne måten løfter fram det positive ved språklig mangfold. Det er viktig at dette ikke blir framstilt som noe negativt eller problematisk, slik vi ofte ser eksempler på i mediene og den offentlige debatt ellers. Det er et pluss at det i utredningen gis rom for det potensialet og de muligheter som finnes og utgjør en viktig del av det samlede bildet.

Utvalgets vurderinger og foreslåtte tiltak

Utvikling av egnede kartleggingsverktøy

HiO støtter utvalget når det gjelder behov for å utvikle egnede verktøy for å kartlegge elevers språkferdigheter (bl.a. kap. 7.8, kap. 7.13, kap. 8.3.10 og kap. 8.5.7). Tester/testing er etter vårt syn ikke et egnet verktøy i denne sammenheng. Som det påpekes i utredningen, blir flerspråklige elever i større grad henvist til spesialundervisning enn andre elevgrupper. Selv om temaet er kontroversielt, bør en holde muligheten åpen for at mangelfullt kartleggingsverktøy er en faktor i dette bildet.

Det er ellers positivt at utvalget understreker at opplæring av flerspråklige må skje i en normal-kontekst, og at flerspråklighet betraktes som en ressurs, slik det allerede er påpekt.

Læreplan i grunnleggende norsk for språklige minoriteter

Utvalget drøfter inngående læreplan i grunnleggende norsk for språklige minoriteter og forholdet mellom denne og læreplan i norsk (kap. 8.5). Utvalget deler seg i synet på hvordan læreplanen i grunnleggende norsk skal anvendes (kap. 8.9.3). Et flertall anbefaler at den som hovedregel blir benyttet av skoleeier/skoler, men at dette ikke skal være obligatorisk. Siden minoritetsspråklige elever utgjør en svært uensartet gruppe, kan det være vel så hensiktsmessig å benytte læreplan i norsk med tilpasninger i enkelttilfeller. Mindretallet går ikke inn for en slik valgfrihet.

HiO støtter flertallets konklusjon om en fleksibel ordning, men vi mener dette bør følges opp av nødvendig kvalitetssikring. Dette kan være en oppgave for Utdanningsdirektoratet i de tilfeller der skoleeier/skoler velger bort læreplan i grunnleggende norsk for språklige minoriteter.

Morsmålsopplæring

Utvalget går også grundig inn i spørsmålet om retten til morsmålsopplæring (kap. 8.9.1). Vi er enige med utvalgets flertall i vurderingen om at en generell individuell rett til morsmålsopplæring for minoritetsspråklige elever i grunnskolen og videregående opplæring ikke er realiserbar, og at mangel på rettigheter ikke er det svake punktet i gjeldende lovverk. Tilgjengelige ressurser må settes inn der de gir størst effekt, og vi tror utvalget har rett i at det finnes betydelige muligheter

for økt morsmålsopplæring og tospråklig fagopplæring innenfor rammene av gjeldende regelverk. Utvalgets foreslåtte endring av nåværende § 2-8 i opplæringsloven støttes.

HiO er også enig med utvalget i at læreplanen i morsmål for språklige minoriteter bør revideres, slik at ressursperspektivet blir framhevet, jf. det som kommer til uttrykk i læreplanene for de tradisjonelle, europeiske fremmedspråkene (kap. 8.9.4). Vi kan her legge til at Trondheim kommune kan vise til positive erfaringer med å tilby morsmål som valgfag på ungdomstrinnet. De fleste kommuner, og Oslo er en av dem, satser i hovedsak på såkalte kompenserende (overgangs)tiltak med vekt på norskopplæring.

Kurs i språk og kommunikasjon

Utvalget viser til at mange flerspråklige studenter lykkes i høyere utdanning (kap. 13.1). Høgskolen i Oslo har en relativt høy andel flerspråklige studenter (sett i norsk sammenheng), og vi kan slutte oss til det utvalget her sier. Samtidig registrerer vi at noen av disse studentene har språkproblemer med de følger dette kan få for læringsutbytte og studiegjennomstrømming, sosial/studiemessig tilhørighet og videre yrkeskarriere.

Utvalget framhever bl.a. behovet for tilbud i språk og kommunikasjon for flerspråklige som har bestått Bergenstesten eller tilsvarende og som ønsker å kvalifisere seg for opptak til høyere utdanning og/eller for arbeidslivet; dessuten behovet for kurs og annen bistand for å utvikle akademisk språkføring (kap. 13.5). Slike tilbud kan være ressurskrevende både for studenten selv og for institusjonen. Kommer dette i tillegg til alt som ellers er forventet av studenten, kan det lett oppfattes som en belastning og med det en større risiko for å bli prioritert bort. Disse tiltakene må derfor – så langt det er mulig – integreres i studiene. HiOs erfaring er at vi oppnår best effekt når tiltakene settes inn underveis. Kurs i forkant – mer eller mindre løstrevet fra utdanningen – har vi mindre tro på. Settes tiltakene inn underveis i studiet, har lærerne også muligheter til å gå inn i studentenes konkrete arbeidsoppgaver og i deres egenproduserte tekster. Veiledningen og støtten får dermed større aktualitet. Den kan dessuten relateres til studentenes framtidige yrke, og konsekvensen blir et mer varig og langsiktig læringsutbytte. Et avgjørende punkt i denne sammenheng er at det bevilges nok ressurser, slik at det også lar seg gjøre å følge opp studentene over tid.

Kompetanseutvikling

De fleste vil kunne stille seg bak utvalget når det uttaler at det "finner et betydelig behov for kompetanseheving [i flerspråklighet og flerkulturell forståelse, *vår tilf.*] blant lærere og skoleledere, PPT og øvrig hjelpetjeneste" (kap. 1.2, s. 16, jf. også kap. 16, især 16.7 og 16.8 samt kap. 20). Utvalget viser i denne sammenheng også til NOU 2009: 18 *Rett til læring* (Midtlyng-utvalgets innstilling). Høgskolen i Oslo uttalte bl.a. følgende til denne:

Forskning har vist at tilsatte i PP-tjenesten mangler kompetanse på dette feltet. Også lærere og rektorer mangler nødvendig kompetanse på dette området. Det har bl.a. ført til at flerspråklige elever feildiagnostiseres og plasseres innenfor spesialundervisning på sviktende forutsetninger, med undervisning i henhold til en individuell opplæringsplan i uforholdsmessig omfang. Som resultat senkes i mange tilfeller det faglige ambisjonsnivået til de flerspråklige elevene, og elevene får ofte segregert undervisning. Dette samsvarer ikke med utdanningspolitiske målsetninger.

Et kompetansehevingsprogram bør derfor også kvalifisere for tilrettelegging av undervisning for flerspråklige elever. Kompetanseheving på dette feltet bør omfatte PP-tjenesten, regionsentra og lærere. Et kompetansehevingsprogram rettet mot undervisning, rådgivning og pedagogisk

tilrettelegging for flerspråklige elever bør utformes og realiseres i samarbeid med høyskole og/eller universitet som har kompetanse på feltet.

(Høringsuttalelse fra Høgskolen i Oslo av 23. november 2009 til NOU 2009: 18.)

Didaktisk og pedagogisk kompetanse må tillegges en avgjørende rolle i arbeidet med å styrke bevisstheten rundt flerspråklighet, og dette gjelder på ulike måter hele opplæringsystemet. Her er det naturlig å peke på den plass dette kommer til uttrykk i forskrift om rammeplan for ny grunnskolelærerutdanning, der det er slått fast som felles læringsutbytte for kandidater i begge utdanningsløp at kandidatene bl.a. "har kunnskap om barns og unges læring, utvikling og dannning i ulike sosiale, flerkulturelle og flerspråklige kontekster" (forskriften § 2). Med andre ord er institusjoner som tilbyr grunnskolelærerutdanning, pålagt å sørge for at studentene får mulighet til å tilegne seg slik kompetanse. Likevel løser ikke kvalifikasjonsrammeverket og de forskriftsfestede læringsutbytteangivelsene kompetansebehovet mer enn et stykke på vei. Når det gjelder ny grunnskolelærerutdanning, vil effekten av pålegget dessuten kunne ligge noe fram i tid, i og med at første kull med grunnskolelærere først blir uteksaminert om noen år.

Behovet er opplagt betydelig, for å benytte utvalgets egen vurdering, og eksisterer, som alt nevnt, ikke bare i det pedagogiske personalet i barnehage og skole og hos barnehage- og skoleeiere og -ledere. Som utvalget peker på, må generell kunnskap om flerspråklighet og det flerkulturelle samfunnet være en integrert del av de fleste profesjonsutdanninger, ikke minst helse- og sosialfagutdanningene (kap. 1.2, s. 17, jf. også og kap. 20). Det må med andre ord settes av ressurser og utvikles kompetansehevingstiltak over et bredt register. Vi viser også til det vi sier til forslaget om opprettelse av et senter for flerspråklig forskning og utviklingsarbeid (ndf.).

Senter for språkutvikling/flerspråklighet

Forslaget om å opprette et nasjonalt senter for språkutvikling som bl.a. skal forske på hvordan barn utvikler og bruker flere språk (kap. 20.4), er interessant og støttes. Våre to nærmeste naboland har dette, og her til lands er det naturlig å vise til at vi allerede har sentre for leseforskning og for skriveopplæring. Skal et senter for forskning omkring språkutvikling og flerspråklighet oppfylle intensjonen, er det avgjørende at det knyttes forskningsressurser til det. Høgskolen i Oslo bør være kandidat når et slikt senter skal lokaliseres.

Med hilsen

Asulv Frøysnes
høgskoledirektør

Tove Bull-Njaa
studiedirektør